

ПАМЕТНИКЪТ НА ЗАХАРИ СТОЯНОВ

Паметникът на Захари Стоянов е изграден на северната страна на Алеята на Възраждане-то в близост до паметника на Любен Каравелов.

Макар и да не фигурира в списъка на комитета “Българско Възраждане”, името на Захари Стоянов се среща често в архивите на изминалите десетилетия и е свързвано не само с националното Освобождение, с българската държавност и историография, но и с хора и събития от гр. Варна. Любопитна страница от историята на българските въстания например са “Кратки бележки за Априлското въстание”, написани от варненеца Отон Иванов по молба на Захари Стоянов и включени по-късно в третия том на неговите “Записки”. Не по-малко любопитни са и дните, прекарани от Захари Стоянов във Варна и описани в неговите записки с неподправено чувство за хумор. Там той разказва как пристигнал в морския град, след като поставил на карта пред котленските овчари своята

чест, напускайки завинаги техните кошари. И как на следващия ден, след като преминал през една от варненските порти и тръгнал из Варна “от дюген на дюген да си търся господар”, той поставил на видно място в пояса си девита, за да се вижда, “че знам

нещо”. Не си намерил господар, но пък срещнал “своя благодетел и настойник Кондю Делидимоолу”. Тази среща белязала престоя му във Варна с кратко изпитание на честта, което той издържал с успех. Става дума за предложението на неговия благодетел да вземе участие в планиран обир на дома на един черкезки бей, предложение, което Захари Стоянов отхвърлил, без да мисли. Това обаче намалило от своя страна шансовете му да

остане и да учи занаят във Варна или да работи, а оттам и да остане в историята на нашия град. Така или иначе, той се виждал принуден да напусне града без пукнат грош и да поеме към Русе, където стигнал за четири дена, следвайки изнемощял железопътните релси.

Разбира се, не само варненските дни на Захари Стоянов го правят интересен за варненци. Целият му калейдоскопично изживян живот, свързан до последния му ден със съдбата на новата българска държава представлява увлекателно четиво за историците, учителите и по-любознателните варненци. В чест на именития българин във Варна кръстили на негово име улица и училище, където всяка година на Трети март честват големия революционер, държавник и летописец. Именно от ръководството на училище “Захари Стоянов” през 1993 г. излязла идеята да се изгради паметник на патрона в двора на училището.

През март 1995 г. служителите на Дирекция “Култура” в Община–Варна внесли предложението в Общинския съвет, променяйки мястото му от двора на училището в Алеята на Възраждането, според препоръките на варненските историци, които поставили живота и делото на Захари Стоянов наравно с живота и делото на Ботев и Левски. Общинската дирекция “Култура” възложила изработката на бюста на варненския скулптор Евгени Баръмов, чийто паметник на Любен Каравелов, открит през 1973 г., вече красял Алеята. Баръмов започнал работа шест месеца по-късно, когато представата му за образа на интересния възрожденец била оформена, а проблемът с плащането – уреден с аванс от Община–Варна.

ЕВГЕНИ БАРЪМОВ

Скулпторът Евгени Баръмов е варненец, роден на 13 април 1938 г. в с. Дебелец, Великотърновско. В течение на едно десетилетие домът на родителите му във Варна е събирал артистичната бохема, в близост до която Евгени усетил за първи път красотата на един друг свят – красотата на изкуството. Години по-късно, през 1966 г., след като завършил специалността “Изящна скулптура” в Софийската художествена академия той застанал на прага на варненския културен живот, готов да му бъде полезен със своите безкрайни познания по леене на цветни метали, златарство, медалиерство, миниатюрна и монументална скулптура, галванопластика, графичен, архитектурен и машинен дизайн и, колкото и да е странно, с познанията си в областта на дизеловите двигатели и верижни машини с неограничена мощност. През следващите 40 години тези познания ще го направят търсен проектант и изпълнител на почти всички жанрове пластични изкуства: миниатюрни и кавалетни пластики, златни и сребърни монети, значки, фамилни гербове, уникални украшения за носови части на чужди кораби, пластики от камък и бетон.

Първата творба на Баръмов във Варна е паметникът на Л. Каравелов. Малко след неговото откриване той спечелил конкурс за монументалната украса на града и получил задачата да направи паметник, наречен “Движение”. Той го направил, поставил го пред автогарата в града и получил блестящи отзиви. После заедно с арх. Горанов и скулптора А. Кафеджийски, Евгени Баръмов участвал в проектирането на Парк паметника на българо-съветската дружба, пет години по-късно сам проектирал и изпълнил три монументални бронзови пластики за екстериорите на руското консулство във Варна, проектирал и изработил интериорни и мебелни решения на много банки и престижни заведения. През следващите две десетилетия

проектирал и изпълнявал пластики за кораби, паметни знаци, пана, работил е в колектив паметника на Съветската армия, изпълнението на фигурите на който станало благодарение на негово патентовано изобретение. Евгени Баръмов е автор на герба на Девня, на паметника на Захари Стоянов, проектант е на петметровата фигура на Марциана, на паметниците на падналите във войните в Повеляново и в с. Зафирково. Той е носител на орден “Червено знаме”, удостоен е с почетното гражданство на градовете Варна и Дългопол.

Ателието на маестро Баръмов

Успоредно с работата в ателието започнала и подготовката на постамента, който, в интерес на историческата истина, принадлежал на един от паметниците, изградени от тоталитарната държава в предните години и премахнат с решение на Общински съвет през 1992 г. Постаментът бил занесен на каменоделца, който гравирал името на великия възрожденец. Веднага след това с усилията на работници и общинари постаментът бил монтиран на мястото му.

Когато Баръмов завършил бюста и отлял калъпа, той го отнесъл в леярната в местността Джанавара, където три пъти повторил на леяря датата, на която бюстът трябва да бъде готов и се прибрал. След една седмица отишъл в

леярната, където с ужас забелязъл, че половината от ревера на писателя е в шупли, бъдещи дупки, неспасяеми отвори, за които няма лек, както няма и време за тяхното оправяне. Оставил готовия бюст за претопяване и повторно леене, след това ударил едно изкусно бронзово покритие на гипсовия бюст и рано сутринта на 15 април 1996 г. в тъмни зори го монтирал на постамента.

Около 11 ч. преди обяд на 15 април 1996 г. се състояло и тържественото откриване на монумента. Присъствали кметът на града г-н Хр. Кирчев, областният управител, няколко чуждестранни консула в града, учениците от всички училища, матроси и войници, много граждани. Преди да сваля белия плат от паметника, реч произнесъл кметът на града, след което отец Антон отслужил Света литургия в памет на Захари Стоянов. Едноминутно мълчание и ниско сведени знамена последвали краткия артистичен рецитал, поднесени били 27 венеца от живи цветя и много букети, почетен марш закрил общоградското тържество.

Две седмици след откриването на паметника, след добра подготовка и в ранна доба, Евгени Баръмов сменил гипсовия бюстов портрет с неговото бронзово копие, излято този път без грешка.

Паметникът на Захари Стоянов е добра историческа и творческа слуга в Алеята на Възраждането. Цветя и венци пред него поставят ученици, политици, военослужащи и граждани на всеки празник, свързан с образованието и просветата, с борбата за Освобождението, с въстанията, със Съединението, при честванията на съседните паметници, т.е. на всички празници. Което означава, че Захари Стоянов и неговия паметник са жива част от нашето ежедневие.

Евгени Баръмов започнал да моделира бюста на Захари Стоянов с търпеливото спокойствие на 30-те години творчество, които имал зад гърба си. Набодените около въртящия се статив фотографии само му давали увереност, че е напълно прав като изпитва удоволствие от моделирането.

